

verdampt

Weggeleden uit de leer

De afgelopen vijftig jaar hebben op het protestantse erf ingrijpende ontwikkelingen plaatsgevonden: gekantelde gods- en jesusbeelden, honderdduizenden Nederlanders die afscheid hebben genomen van het calvinistische gedachtegoed en de kerk hebben verlaten. 'Ik ben stilletjes weggeleden uit de christelijke traditie', zegt Johan Blom in *Van huis uit protestant. Hoe de leer verdampte en het geloof veranderde*. Hans Snoek, docent aan de Christelijke Hogeschool Windesheim en onderzoeker aan de VU, gaat in *Van huis uit protestant* na wat de achtergronden zijn van de uittocht, en hoe het geloof in God veranderde. Gesprekken met leden van een 'representatieve familie' – Johan Blom en zijn volwassen zonen (waar zijn de vrouwen van het gereformeerde verleden?) – vormen de rode draad. Zij hebben de geloofsveranderingen aan den lijve ondervonden. Diverse thema's komen aan de orde, zoals de almacht van God ('Je wist het gewoon. God was overal en zag alles wat je deed'), de schep-

pingsverhalen, kruis en verzoening, leven na dit leven. Snoek besluit met de vraag: komt God nog terug? Hij weet het écht niet. 'Misschien is over vijftig jaar het christendom uit West-Europa verdwenen en spreekt God hoofdzakelijk mensen in Azië en op het zuidelijk halfrond aan. Evengoed is het denkbaar dat over vijftig jaar de achterkleinkinderen zich nauwelijks kunnen voorstellen dat voorgaande generaties geloofden in een wereld zonder God.'

Van huis uit protestant is weliswaar in een vlotte stijl geschreven, toch gaat het snel vervelen. De verhalen van het gezin Blom worden 'platgeanalyseerd', met een brede uitwaaiing van theologische, filosofische en sociologische inzichten. Dit boek is al tientallen keren geschreven, als het niet honderden keren is, en doet daarom de gedachte opkomen – in de woorden van Anne Blom – 'dat God nogmaals wordt opgesloten in een tekst'.

door Jehannes Regnerus

☀️☀️☀️
Van huis uit protestant. Hoe de leer verdampte en het geloof veranderde, Hans Snoek, uitgeverij Kok, € 18,99

duinen

Spiegel van de ziel

*Van hoofd naar schouder loopt de stille bocht
waarin ik vrede vind, windstille lijn,
grensvlak van weelde en gemis,
de zachte komma, diepe orgelpunt,
waarin ik wonen wil als in een duin.
Lieve lijn.*

De dichteres Vasalis liet zich inspireren door het wondermooie duinlandschap. Een landschap dat verandert, verstuipt, afkalft en weer groeit. Met Vasalis verwonderden vele dichters en schilders zich over de duinen langs de Nederlandse en Vlaamse

kust. Die verwondering leverde prachtige poëzie en prachtige schilderijen op. Wie herinnert zich niet *Mei* van Herman Gorter of *Mijn vlakke land* van Jacques Brel en Ernst van Altena? In *Op 't duin* staan de poëzie van het duinlandschap en het duinlandschap van de beeldende kunst naast en tegenover elkaar. *Op 't duin* laat op fraaie wijze zien hoe de duinen door de eeuwen heen als spiegel van de ziel van de dichter functioneerden. Voor iedereen die opgroeide met het adagium 'gedichten moeten voor zichzelf spreken' is dit boek de *Umwertung aller Werten*. Schrijver Nicolaas Matsier noemt bloemlezen in zijn inleidend essay 'principeel gesjoemel'. Wat mij betreft kan er niet vaak genoeg zo gesjoemeld worden...

☀️☀️☀️☀️☀️
Op 't duin – 100 duingedichten en 100 duingezichten, samengesteld door Nicolaas Matsier, Helmi Goudswaard en Boudewijn Bakker, uitgeverij Thoth, € 19,90. De tentoonstelling 'Op 't duin' is tot en met 15 september te zien in het Haags Historisch Museum.

verhalen

Wonderlijke veerkracht

Het boek *De kolonel krijgt eindelijk post* van theoloog Henk Vijver gaat over

geweld en verzoening in Colombia aan de hand van verhalen. Volgens de auteur probeert het boek antwoord te geven op drie kernvragen: Wat heeft het geweld in Colombia aangericht in het leven van de mensen? Kunnen slachtoffers van geweld hun trauma's te boven komen? En kan een samenleving zich losmaken van een zo lange geschiedenis van geweld? De kracht van het boek wordt gevormd door de persoonlijke verhalen van slachtoffers, getuigen én daders van het geweld dat de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden in Colombia. Deze persoonlijke verhalen worden verweven met de geschiedenis van het land, de achtergrond van de cultuur van geweld, en de projecten voor verzoening die in het land worden opgestart. Hiervoor maakt Vijver gebruik van de plaatselijke literatuur, waarin de controverses tussen het ontstaan van het geweld en de intentie van de daders naar voren komt. Bijvoorbeeld in de woorden van Fransisco de Roux:

'De vertegenwoordigers van de FARC die zich nu in Havana bevinden, zijn niet een groep maffia-bandiden die zonder ideologie alleen maar vechten voor hun rijkdom (...). Het zijn mannen en vrouwen met een moraal die wij niet delen, maar die wel een ethische keuze inhoudt.'

Nadeel van het boek is dat het veel herhalingen van feiten en opinies bevat. Soms kreeg ik het gevoel een les van de middelbare school te lezen, waarin de centrale gedachte goed overgebracht moet worden. Dit haalt de kracht van de tekst enigszins onderuit. Desondanks vind ik het een fijn boek om te lezen dankzij de heldere en eenvoudige wijze waarop Henk Vijver complexe maatschappelijke situaties en daaraan verbonden theologische concepten weet uit te leggen. Hij begint hierbij met een beschrijving van het geweld en

eindigt bij de mogelijkheden voor verzoening. Zijn conclusie: 'Het geweld, de eenzaamheid, de verlatenheid van de miljoenen mensen van dit continent is niet een eeuwig oordeel, er is een perspectief.'

door Jantine Huisman

☀️☀️☀️
De kolonel krijgt eindelijk post, Henk Vijver, uitgeverij Skandalon, € 16,95

scherp

Ach, die moeders

In korte tijd verschenen er diverse boeken over de moeders van schrijvers. Adriaan van Dis, Yaël Vinckx, Ischa Meijer (heruitgave), Mohammed Benzakour en Maarten 't Hart schreven aan of over hun moeder. De Joodse Omroep zond twee keer achtereenvolgend een bijzonder openhartige film uit over de moeder van Arnon Grunberg en haar relatie met de schrijver. Moederboeken zijn *hot*. Maarten 't Hart moest met zijn boek wachten tot moeder Magdalena van der Giessen (1920-2012) het tijdelijke voor het eeuwige had verruild. Daarna is de schrijver genadeloos openhartig te werk gegaan, ondanks: 'Een mens wil geen kwaad woord horen over zijn moeder. Die is immers heilig.' Van die heiligheid is in 't Harts boek weinig te bespeuren. We lezen over een godvrezende moeder die haar achtjarige kind zijn grote cadeau van opa afpakt: 'Zo'n duur cadeau. Blijf af'; het tandenpoetsen verbiedt – aan een kunstgebit heb je geen omkijken – en die ook nog eens probeert te voorkomen dat haar kind naar het lyceum gaat: 'Doorleren, da's nergens voor nodig'. Een moeder die haar kind nooit enige genegenheid toont, maar wel haar leven lang paranoïde jaloers is op Maartens vader die op vrijwel elk moment – op de begraafplaats,

tijdens het bidden, op de paardenmarkt – naar 'mokkels' zou kijken. 't Hart beschrijft het met de hem zo kenmerkende scherpe pen. In prachtige, soms hilarische volzinnen. In een roman die geen roman wil worden. Daarvoor wordt er teveel naar feiten en naar eerder gepubliceerd werk verwezen. En daar zou ook geen slotakkoord in passen waarin de Apostolische Geloofsbelijdenis en het Onze Vader met vlijmscherpe argumenten worden neergesabeld. Al is het wel weer bijzonder om getuige te zijn van het theologische bloedbad dat het fileermes van Maarten 't Hart aanricht. Vooruit, één zinnetje dan: Onze vader die in de hemelen zijt – 'Hemelen? Meervoud? Is er bij God sprake van een bilocatie? En waar mogen die hemelen zich dan wel bevinden? (...) En waarom het woord 'vader' gebruikt? Is God dan een man met een x- en een y-chromosoom?'

☀️☀️☀️
Magdalena, Maarten 't Hart, uitgeverij De Arbeiderspers, vanaf € 14,99

Tenzij anders vermeld, zijn de bijdragen op deze pagina's van de hand van Martin Maassen, martin.maassen@doopsgezind.nl

☀️ De zonnetjes bij de besproken boeken en bladen geven de waardering van de recensent weer. Die kan uiteenlopen van één zonnetje (niet best) tot vijf (mag op uw nachtkastje niet ontbreken).